

مدل‌سازی معادله ساختاری تعیین‌گرهای خردمندی بر اساس ادراک از والدگری پدر با نقش میانجی قدرت ایگو در دانشجویان

استادیار گروه علوم تربیتی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، آذربایجان شرقی، ایران.

علی قره داغی *

چکیده

هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی خردمندی، بر اساس ادراک از والدگری پدر با نقش میانجی قدرت ایگو در دانشجویان بود. روش پژوهش حاضر همبستگی از نوع مدل ساختاری بود. جامعه آماری، شامل ۲۴۰۰۰ دانشجوی دانشگاه تبریز بود. حجم نمونه پژوهش ۱۹۰ نفر در نظر گرفته شد و با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. افراد نمونه، پرسشنامه‌های مقیاس سه بعدی خردمندی آردلت (۲۰۰۳) (D-WS۳)، مقیاس پدری دیک (۲۰۰۴) (FS) و پرسشنامه روان‌شناختی قدرت ایگو استروم و همکاران (۱۹۹۷) (PIES) را تکمیل کردند. کلیه محاسبات مدل ساختاری با استفاده از نرم‌افزار AMOS-24 انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد قدرت ایگو نقش میانجی معنی‌داری در ارتباط بین ادراک از والدگری پدر و خردمندی در دانشجویان دارد، ولی مستقیماً با خردمندی فرزندان ارتباط معنی‌داری ندارد. به‌صورت کلی می‌توان نتیجه گرفت که چگونگی رفتار پدر یکی از عواملی است که به‌طور غیرمستقیم با تقویت توانمندی ایگو، می‌تواند پیش‌بینی کند که فرزندان از چه میزان خردمندی برخوردار باشند. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود فراوانی و حضور سالم پدر در تربیت فرزندان مورد توجه قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: خردمندی، ادراک از والدگری پدر، قدرت ایگو.

مقدمه

خردمندی ماهیتی ژرف اما قابل‌درک دارد. از دوران باستان در ادبیات دینی و فلسفی خردمندی مورد بحث قرار گرفته است اما در ادبیات روان‌شناسی، خردمندی کمتر کاربردی شده است. در طول قرن‌ها و در تمامی فرهنگ‌ها، خردمندی^۱ به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین فضائل بشمار می‌رود (والش و ریمز،^۲ ۲۰۱۵)؛ اما مفهوم‌سازی و کاربردی نمودن چارچوب خردمندی به‌عنوان یک ساختار روان‌شناختی مبتنی بر علم، آسان نیست (بالتز، استادینگر، مارکر و اسمیت،^۳ ۲۰۰۰). از این‌رو، ضرورتی در باب فرضیه‌ای روان‌شناختی درباره خردمندی و مرتبط ساختن آن با سایر ساختارهای روان‌شناختی وجود دارد (استرنبرگ،^۴ ۱۹۹۸). پژوهشگران علاقه‌مند به مفهوم خردمندی، نظرات موجود را در قالب رویکردهایی با عنوان رویکردهای فلسفی^۵، تئوری تلویحی^۶ و تئوری تصریحی^۷ طبقه‌بندی کرده‌اند (گرین و براون،^۸ ۲۰۰۹؛ استرنبرگ،^۹ ۱۹۹۸). بر اساس نظریه‌های تلویحی و تصریحی، آردلت مفهوم خردمندی را در سه بعد شناختی^۹، تأملی^{۱۰} و عاطفی^{۱۱} تبیین کرد که مستقل از یکدیگر نیستند، ولی یکسان نیز پنداشته نمی‌شوند (آردلت،^{۱۲} ۲۰۰۳، ۲۰۰۴).

بعد شناختی خردمندی به قابلیت درک زندگی، شامل قبول جنبه‌های مثبت و منفی ماهیت انسان، محدودیت ذاتی دانش و غیرقابل‌پیش‌بینی بودن زندگی اشاره دارد و پیش‌نیازی برای توسعه بعد تأملی است که درکی عمیق‌تر از زندگی را امکان‌پذیر می‌کند

1. Wisdom
2. Walsh, R, Reams, J
3. Baltes, P.B, Staudinger, U. M, Maercker, A, Smith, J.
4. Sternberg, R.
5. Philosophical
6. Implicit theoretical
7. Explicit theoretical
8. Greene, J. A, Brown, S. C.
9. Cognitive
10. Reflective
11. Affective
12. Ardel, M.

تا فرد بتواند واقعیت را همان‌گونه که هست بدون هیچ‌گونه تحریفی درک نماید. بعد عاطفی شامل حضور عواطف و رفتارهای مثبت نسبت به سایرین مانند احساسات و اعمال دلسوزانه و شفقت‌آمیز و نیز فقدان بی‌تفاوتی یا عواطف و رفتارهای منفی نسبت به سایرین است (آردلت، ۲۰۰۳، ۲۰۰۴). برخی از باورهای عامیانه، خرد را به‌عنوان جوهر توصیف می‌کنند، به این معنی که خرد ذاتی است و تغییر نمی‌پذیرد، اما پژوهش‌ها نشان‌دهنده تأثیر عوامل فرهنگی-تاریخی، محیطی و خانوادگی است. در همین راستا، چارچوب سیستمی-اکولوژیکی، چشم‌اندازهای معرفت‌شناختی متفاوت درباره ماهیت خردمندی را تلفیق می‌کند و خردمندی را بیش از یک صفت شخصیتی، محصول شرایط خاص می‌داند. این دیدگاه‌های حساس به بافت، نقش محیط بزرگ‌تر را در خردمندی، حیاتی می‌دانند (گروسمن، ۲۰۱۷^۱). پدرا منیا و یوسفی (۱۳۹۷) گزارش کردند که بهبود خردمندی و راهبردهای مهارت‌فکر مادران باعث ایجاد واکنش‌های هیجانی و رفتاری مناسب و در نتیجه کاهش اختلالات رفتاری در کودکان می‌شود. همچنین، پژوهش‌ها بین خردمندی با خودکارآمدی مقابله‌ای و هوش موفق دانشجویان (قربانی و خرمائی، ۱۳۹۵)، بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموزان (خاتون ذبیحی حصاری، چاجی، زارع مقدم، ۱۳۹۶)، خلاقیت (قربانی و یوسفی، ۱۳۹۷) و سلامت روان در دانشجویان (جوانی، آقاجانی، شوقی، ۱۳۹۹) رابطه معنی‌داری گزارش کرده‌اند.

بیشتر در ذهن عموم مردم فرض بر این است که تجربه و سن بالا، خرد را به ارمغان می‌آورد، اما از نظر تجربی چنین نیست، دو عامل مهم یعنی یادگیری از زندگی و تعامل سازنده با دیگران، رشد خرد را تسهیل می‌کند (عزیزی سعید، کردنوقایی، عرفانی، ۱۳۹۷). خانواده با تأکید بر نقش پدر و مادر، مهم‌ترین جایی است که این دو یادگیری مهم در فرایند پرورش کودکان در آن اتفاق می‌افتد (مرلین، بداردین، زوسکا و لوبیس، ۲۰۲۰^۲؛ سماواتیان، کلانتری، اصلی پور و عابدی، ۱۴۰۰؛ کاظمیان و کریمی، ۱۳۹۷). در خصوص نقش مادر پژوهش‌های زیادی صورت گرفته است. باوجود این، سال‌ها اثر والدگری پدر

1. Grossmann, I.

2. Marlina, M, Badaruddin, B, Zuska, F, Lubis, R.

توسط پژوهشگران و نظریه‌پردازان مورد غفلت قرار گرفت و این نیز ناشی از این اعتقاد بود که پدران نسبت به مادران اهمیت و تأثیر کمتری بر رشد فرزندان دارند (کاسیانو^۱، ۲۰۱۰)؛ حدود نیم‌قرن است که جامعه به‌طور فزاینده‌ای از پدران انتظار دارد که در حوزه پرورش و مراقبت در زندگی فرزندان نقش پررنگ‌تری داشته باشند. در همین راستا، با رشد پژوهش‌ها در خصوص نقش پدر، روشن است که حضور پدر در خانواده نقش چندوجهی داشته و نقش نان‌آوری تنها یکی از این ابعاد است (سندبرگ، آگوف و فوندویلا، ۲۰۲۰^۲، دیوری و هاندایانی، ۲۰۱۷^۳). فروید معتقد بود پدر نقش خاصی را در رشد روانی کودک ایفا می‌کند (لمب و لويس^۴، ۲۰۰۴). کوهات (۱۹۷۷) نیز معتقد بود کیفیت رابطه پدر و فرزند بخشی اجتناب‌ناپذیر در رشد یک ساختار-خود روان‌شناختی است؛ اما در قلمرو نظری، لکان^۵ پیشگام بررسی ارتباط پدر-فرزند هست. به باور او پدر وارد رابطه وهمی و خیالی میان مادر و کودک شده و با ایجاد نوعی محدودیت و حریم در این ارتباط، آن را در هم می‌شکند و به‌عنوان مانعی در برابر ادامه درآمیختگی کودک با مادر عمل می‌کند. پدر با ورود خود، لذت‌جویی کودک از مادر را تحریم می‌نماید و زمینه استقلال او را فراهم می‌آورد. پدر به‌عنوان «دیگری دوم»^۶ زمینه احساس امنیت در جهت دور شدن از وابستگی به مادر را برای کودک فراهم می‌سازد (امیدوار طهرانی، خانی، ۱۳۹۴). اگر پدر از نظر عاطفی در دسترس، خونگرم، دلسوز و پرورش‌دهنده تلقی شود، در این صورت پدر می‌تواند به‌عنوان یک منبع خود‌انگیزی برای کودک تبدیل شود زیرا آن‌ها رفتاری را نشان می‌دهند که به دنبال تأیید، اعتباربخشی و پذیرش پدران‌شان هستند (دیک و برونسون، ۲۰۰۵). رابطه پدر و فرزند می‌تواند حس قوی‌تری از ایگو را در کودک پرورش دهد و الگوی مثبتی را برای فرزندپروری آینده فراهم کند (کالیل، تولمن، روزن و گروبر^۷،

1 Casiano, R.

2. Sandberg, S, Agoff, A, Fondevila, G.

3. Diori, S, Handayani, E

4. lamb, M. E, Lewis, C.

5. Lacan, J.

6. Second Other

7. Kalil, K, Tolman, R, Rosen, D, Gruber, G.

۲۰۰۵). پدر در پیشگیری از بروز مشکلات رفتاری، اجتماعی و آسیب‌های روانی فرزندان نقش ویژه‌ای دارد. (اسماعیلی، ۱۳۸۹). حضور پدری سالم و مقتدر در کنار فرزندان، به افزایش سازگاری و کاهش پرخاشگری در آن‌ها کمک می‌کند و همچنین در جهت گیری جنسی مناسب دختران و پسران نقش مهمی ایفا می‌کند (بی‌دیو^۱، ۱۹۸۸؛ دینر، مگلسدروف، مک‌هیل و فروش^۲، ۲۰۰۲). مشارکت پدر با سازگاری روان‌شناختی و رشد شناختی، عاطفی و اجتماعی فرزندان رابطه مثبتی دارد (لیدی، اسکوفیلد، میلر، پارک، کولتران، براور^۳ و همکاران، ۲۰۱۱) و نوع رابطه مردها در دوران کودکی با پدرانشان با عزت نفس بزرگ‌سالی آن‌ها ارتباط دارد (دیک و برنسون، ۲۰۰۴). در همین راستا به نظر می‌رسد شکل‌گیری هویت ایگو با رشد خردمندی ارتباط دارد (بنگ^۴، ۲۰۰۹). بلوچ^۵ (۱۹۶۹) معتقد است که به‌طورمعمول پدران بیشترین سهم را در ایجاد و درک خردمندی به‌عنوان یکی از عملکردهای عالی ذهن فرزندان دارند. پدران بهترین نمونه‌های شخصیت مثبت بوده و رفتار صحیح را از خود بروز می‌دهند و به‌عنوان والد غالب محسوب می‌شوند (دموز، ۱۹۹۴^۶).

مطالعه در خصوص نقش و ساختار حضور پدر در سال‌های اخیر رشد یافته است (هاوکینز، بردفورد، پالکویتز، کریستائسن، دی و کال، ۲۰۰۲^۷). سه‌گانه حضور پدر شامل تعامل^۸، در دسترس بودن^۹ و مسئولیت داشتن^{۱۰} است (الگود، بکرت و پترسن، ۲۰۱۲^{۱۱}). تعامل شامل ارتباط مستقیم میان پدر با فرزند، مانند صرف زمان با یکدیگر در فعالیت‌ها است. در دسترس بودن نوعی حضور جسمی و روانی است که در آن پدر در فعالیتی

-
1. Baydev, V.
  2. Diener, M.L, Magelsdorf, S.C, Mchale, J. L, Frosch, C
  3. Leidy, M, Schofield, T, Miller, M, Parke, R, Coltrane, S, Braver, S. at al.
  4. Bang, H.
  5. Bloch, M.
  6. Demos, J.
  7. Hawkins, A, Bradford, K. P, Palkovitz,R, Christiansen,CH. L, Day, D, Call, V. A.
  8. Engagement
  9. Accessibility
  10. Responsibility
  11. Allgood, S. M, Beckert, T.E, Peterson, C.

خاص و انجام کارهای خانه شرکت می‌کند، اما برای پاسخگویی نیز در دسترس است. به عبارت دیگر، وقتی فرزندش به او نیاز دارد او آنجا حضور دارد و مسئولیت شامل مراقبت از کودک به شکل ویژه آن است (دیک^۱، ۲۰۰۴، الگود، بکرت و پترسن، ۲۰۱۲) که هر سه نوع حضور در بهبود شرایط فرزندان مؤثر است. همانندسازی با این ابعاد پدر نه تنها از نظر اجتماعی برای فرزندان هر دو جنس پاداش دهنده است، بلکه با تقویت ایگو، آن‌ها را به جای انزوا و یا فریبکاری از طریق درماندگی، به سمت استفاده مؤثر از منابع درونی خود هدایت می‌کند (تسمان،^۲ ۱۹۹۴). بر این اساس، پدر نقشی منحصر به فرد در یاری فرزند جهت تثبیت عملکردهای اساسی ایگو شامل واقعیت‌آزمایی، تنظیم محرک، ارتباط با دیگران، قضاوت، تحمل اضطراب، کنترل تکانه، دفاع، تنظیم عزت‌نفس و کارکردهای شناختی و متمایزسازی خود از دیگران دارد (گرینسپن،^۳ ۱۹۹۴، کابانیس، چری، داگلاس، گراور، شوارتز^۴، ۲۰۱۳).

در خصوص اهمیت نقش ایگو، فروید ایگو را ارباب خردمند شخصیت می‌داند (کلمنز^۵، ۱۹۷۲). روان‌شناسان معتقدند توانمندی یا فضیلت ایگو، ویژگی ذاتی فعالی هست که اشکال مختلف انرژی و سرزندگی را برای افراد در طول زندگی به ارمغان می‌آورد (اریکسون^۶، ۱۹۶۵). این توانمندی یک هسته درونی قوی را منعکس می‌کند و در نهایت تعهدات محکمی به ایده‌آل‌ها، باورها، دیگران مهم و جامعه بزرگ‌تر به وجود می‌آورد و در نشان دادن انعطاف‌پذیری، مقابله با چالش‌ها، پایداری احساسی و تعامل مؤثر اثر می‌گذارد (بنگ،^۷ ۲۰۱۳، سینگ و آناند^۸، ۲۰۱۵، مارک استروم و همکاران، ۱۹۹۷). در افراد مختلف به سبب پیشینه تربیتی، توانمندی ایگو^۸ متفاوت است (سینگ و آناند، ۲۰۱۵).

-
1. Dick, G. L.
  2. Tessman, L. H.
  3. Greenspan, S. I.
  4. Cabaniss, D. L, Cherry, S, Douglas, C. J, Graver, R. L, Schwartz, A. R.
  5. Clemens, V.M.
  6. Erickson, E.
  7. Singh, N, Anand, A.
  8. Ego Strength

نوجوانانی که والدینشان رفتار توانمندتری نشان می‌دهند، رشد ایگوی سطح بالاتری را گزارش کرده و استقلال بیشتری را منعکس می‌کنند (شولمن و سیژ-کرنکی^۱، ۲۰۱۵). لاسر و اسنری^۲ (۱۹۸۹) دختران نوجوان را در سه سطح مختلف رشد ایگو مقایسه کردند. بالغ‌ترین دختران، پدرانی داشتند که به‌طور مداوم در زندگی آن‌ها دخیل بودند و اغلب با دختران خود در فعالیت‌های ورزشی شرکت می‌کردند. بعلاوه، این دختران می‌توانستند آشکارا با پدران خود مخالفت کنند. دختران نوجوان در سطح سازگار (میان رده)، پدران منتقدی را گزارش کردند که اعتمادبه‌نفس آن‌ها را تخریب می‌کردند. دختران نوجوان دارای پایین‌ترین سطح رشد ایگو، پدرانشان را سرد و دورافتاده گزارش کردند.

پژوهش‌ها حاکی است توانمندی ایگو، روابط موضوعی و حالات هویت دانشجویان را پیش‌بینی می‌کند (نیکووصفت، قره‌باغی، ۱۳۹۹). همچنین، توانمندی ایگو، با فرونشانی خشم متعادل (فلاح بنه کهل، مشتاق بیدختی، میراب زاده، دولتشاهی، ۱۳۹۸) همراه بوده و با سازگاری اجتماعی (شارما^۳، ۲۰۱۲) و تفکر فراشناختی (پرویز، آقامحمدیان شعرباف، قنبری هاشم آبادی و دهقانی، ۱۳۹۵) همبستگی مثبت دارد و از بروز افسردگی در روابط بین فردی (مادن^۴، ۲۰۰۲) پیشگیری می‌کند و پایین بودن توانمندی ایگو باعث پایین آمدن عزت‌نفس می‌شود (دیویس، برمر، اندرسون، ترامیل^۵، ۱۹۸۳).

با توجه به مطالب فوق مبنی بر نقش غیرقابل‌انکار پدر در تکوین شخصیت و سازه‌های روان‌شناختی، این پژوهش به دنبال شناسایی رابطه ادراک از والدگری پدر با توانمندی ایگو هست. از سوی دیگر، طبق پژوهش‌های مذکور، والدگری ادراک‌شده پدر با خردمندی نیز مرتبط گزارش شده است. بر همین اساس، این پژوهش قصد دارد نقش مستقیم ادراک از پدر را در توانمندی ایگو و در امتداد آن، نقش مستقیم و غیرمستقیم پدر را در خردمندی فرزندان برآورد کند. لذا سؤال اصلی ما این است که آیا مدل مفهومی

1. Shulman, S, Seiffge-Krenke, I.

2. Lasser, V, Snarey, J.

3. Sharma, R.

4. Madden, A. J.

5. Davis, S.F, Bremer, S.A, Anderson, B.J, Tramill, J.L.

پژوهش برآزش کافی دارد؟ به عبارت دیگر، آیا والدگری ادراک شده پدر با نقش میانجی توانمندی ایگو، خردمندی دانشجویان را پیش‌بینی می‌کند؟

روش

روش پژوهش حاضر همبستگی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری، شامل ۲۴۰۰۰ دانشجوی دانشگاه تبریز بود. از آنجا که روش‌شناسی مدل‌یابی معادلات ساختاری تا حدود زیادی با برخی از جنبه‌های رگرسیون چند متغیری شباهت دارد، می‌توان از اصول تعیین حجم نمونه در تحلیل رگرسیون چند متغیری برای تعیین حجم نمونه در مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده نمود. از دیدگاه جیمز استیونس (۲۰۰۲) حتی در نظر گرفتن ۱۵ مشاهده به ازای هر متغیر پیش‌بین در تحلیل رگرسیون چندگانه با روش معمولی کمترین معذورات استاندارد، یک قاعده سرانگشتی خوب به حساب می‌آید (هومن، ۱۳۹۳). به‌طور کلی در روش‌شناسی مدل‌یابی معادلات ساختاری تعیین حجم نمونه می‌تواند بین ۵ تا ۱۵ مشاهده به ازای هر متغیر اندازه‌گیری شده تعیین گردد (توحیدیان، بیجاری، دهشیری، ۱۳۹۹). حجم نمونه این تحقیق بین ۱۰۰ تا ۳۰۰ بود و چون همواره تأکید بر این است که کف نمونه نباید انتخاب شود، تعداد ۱۹۰ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. به این ترتیب که از بین تمام دانشکده‌ها، سه دانشکده و از هر دانشکده چهار کلاس به‌صورت تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. افراد نمونه، پرسشنامه‌های مقیاس سه‌بعدی خردمندی آردلت (D-WS^۳)، مقیاس پدری دیک (FS) و پرسشنامه روان‌شناختی قدرت ایگو استروم و همکاران (PIES) را تکمیل کردند. کلیه محاسبات مدل ساختاری با استفاده از نرم‌افزار AMOS-24 انجام شد.

مقیاس سه‌بعدی خردمندی (D-WS^۳): آردلت در سال ۲۰۰۳ مقیاس سه‌بعدی خردمندی را مبتنی بر مفهوم خرد کلایتون و بیرن^۱ (۱۹۸۰) طراحی کرد که دارای ۳۹ سؤال است. این مقیاس، خردمندی را در ۳ بعد شناختی، انعکاسی و عاطفی می‌سنجد. ۱۴

---

1. Clayton, V, Birren, J.E.

ماده اول بعد شناختی این مقیاس را می‌سنجد که فقدان ویژگی‌های شناختی خردمندی را می‌سنجد. ناتوانی یا عدم تمایل به فهم یک موقعیت یا یک پدیده به‌طور کلی "غفلت مایه خوشی است"، تمایل برای دیدن دنیا به‌صورت سیاه یا سفید "مردم یا خوبند یا بد"، عدم آگاهی از ابهام و تردید در زندگی "فقط یک راه درست برای انجام کارها وجود دارد" و ناتوانی در اتخاذ تصمیمات مهم علیرغم غیرقابل پیش‌بینی بودن و تردیدهای زندگی "من بعد از فکر کردن در مورد مسائل، در گرفتن تصمیمات مهم دچار تردید می‌شوم" می‌سنجد. ۱۲ ماده بعدی، بعد انعکاسی، توانایی و تمایل نظر کردن به پدیده‌ها و رویدادها را از دیدگاه‌های مختلف "من همیشه سعی می‌کنم که به تمام وجوه یک مسئله توجه کنم" و عدم وجود ذهنیت و فرافکنی تا "کارها همیشه بدون این که مقصر باشم اشتباه از آب درمی‌آید" ارزیابی می‌کند. ۱۳ ماده آخر، بعد عاطفی نیز وجود رفتار و هیجانات مثبت، همدلانه و پرورش‌دهنده "گاهی اوقات واقعاً برای همه احساس دلسوزی و شفقت دارم" و عدم وجود هیجانات و رفتارهای منفی یا بی‌تفاوت نسبت به دیگران "این مشکل من نیست که دیگران در مشکل‌اند و نیاز به کمک دارند" را می‌سنجد. دو مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرتی برای سنجش ماده‌ها استفاده می‌شود که هر کدام از ۱ تا ۵ (= بسیار موافقم تا ۱ = بسیار مخالفم و ۵ = بسیار درست است تا ۱ = اصلاً درست نیست) دامنه دارند. تمام ماده‌ها به‌گونه‌ای نمره‌گذاری می‌شوند که نمرات بالاتر وجود ویژگی‌های شناختی، انعکاسی و عاطفی خردمندی را قبل از محاسبه میانگین نمرات هر بعد به‌طور جداگانه نشان می‌دهد و میانگین ۳ بعد خردمندی، نشان‌دهنده نمره کلی خردمندی فرد است. در پژوهش آردلت در ارزیابی روایی و اعتبار این مقیاس، آلفای کرونباخ ابعاد شناختی، انعکاسی و عاطفی به ترتیب ۰/۷۱، ۰/۷۵ و ۰/۶۶ در نمونه دانشجویی و ۰/۷۸، ۰/۷۵ و ۰/۷۴ در نمونه سالمندان به‌دست آمده است. آلفای کرونباخ مجموع ۳ بعد خردمندی در نمونه دانشجویی ۰/۷۲ و در نمونه سالمندان ۰/۶۶ گزارش شده است (آردلت، ۲۰۰۳). همچنین، آلفای کرونباخ این مقیاس برای نمونه ایرانی در ابعاد شناختی،

انعکاسی و عاطفی در بازه ۰/۷۱ تا ۰/۸۵ قرار داشت (اسعدی، امیری و مولوی، ۱۳۹۴). در این پژوهش نیز آلفای کرونباخ مجموع مقیاس ۰/۷۷ به دست آمد.

مقیاس پدری (FS)^۱: مقیاس پدری دیک (۲۰۰۴)، دارای ۶۴ آیتم به شکل جملات توصیفی است که آزمودنی باید بر حسب ادراکی که از رابطه با پدر خود در طی دوران رشد دارد پاسخ‌هایش را بر روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از هیچ‌گاه تا همیشه درجه‌بندی کند. این مقیاس چهار حوزه را اندازه می‌گیرد؛ وقایع واقعی که در رابطه با پدر آزمودنی اتفاق افتاده است، ادراک آزمودنی از پدر خویش، احساس آزمودنی نسبت به پدر خویش و پاسخ‌دهی عاطفی پدر.^۲ این مقیاس دارای ۹ خرده مقیاس هست. حضور مثبت^۳ با ۵ عبارت (۹، ۳، ۱۰، ۳۹، ۴۹)، پاسخ‌دهی عاطفی مثبت^۴ با ۱۳ عبارت (۵، ۶، ۸، ۱۲، ۱۴، ۳۵، ۳۷، ۴۰، ۴۵، ۵۳، ۵۴، ۵۶، ۶۲)، حضور منفی^۵ با ۱۱ عبارت (۱، ۱۳، ۱۵، ۲۰، ۲۷، ۴۱، ۴۴، ۵۷، ۵۹، ۶۳)، نقش اخلاقی پدر^۶ دارای ۵ عبارت (۲۶، ۳۲، ۵۰، ۶۱، ۶۵)، الگوی جنسیتی^۷ (۱۶، ۲۱، ۳۱، ۴۶، ۴۲، ۴۷)، نقش نان‌آور خوب^۸ با ۴ عبارت (۱۹، ۱۷، ۲۹، ۳۶)، نقش دو جنسیتی^۹ با ۷ عبارت (۴، ۲۳، ۲۴، ۲۸، ۳۴، ۵۲، ۶۴)، درگیری مسئولانه^{۱۰} با ۸ عبارت (۱، ۷، ۱۸، ۲۲، ۳۳، ۴۸، ۵۱، ۶۰) و در دسترس بودن^{۱۱} با ۴ عبارت (۲، ۳۰، ۳۸، ۵۵) خرده مقیاس‌ها را تشکیل می‌دهند. با توجه به اینکه مقادیر آلفای کرونباخ در تمامی موارد مساوی یا بیش از ۰/۸۰ است، میزان قابلیت اعتماد به دست آمده بالا است. همبستگی درونی در هر خرده مقیاس بین ۰/۸۰ الی ۰/۹۶ هست و ۷ خرده مقیاس همبستگی درونی بیش از ۰/۸۵ نشان داده‌اند. خطای استاندارد اندازه‌گیری نیز در خرده مقیاس‌های مختلف

1. Fatherhood Scale
2. Emotional Responsiveness
3. positive engagement
4. Positive Paternal emotional responsiveness
5. Negative emotional
6. The moral father role
7. The gender role model
8. The good provider role
9. The androgynous role
10. Responsible paternal engagement
11. The accessible father

بین ۰/۳۲ و ۰/۸۳ متغیر است. مقادیر آلفای به دست آمده حاکی از همسانی درونی مناسب هست (دیک، ۲۰۰۴). فرم ایرانی مقیاس پدری دارای ۵۳ ماده به شکل جملات توصیفی است. آزمودنی باید بر حسب ادراکی که از رابطه با پدر خود در طی دوران رشد دارد، پاسخ‌هایش را بر روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از هیچ‌گاه تا همیشه درجه‌بندی کند. برخی از مواد، معکوس نمره‌گذاری می‌شوند و نمرات بالاتر بیانگر درگیری مثبت‌تر پدر است. نمرات زیر ۱۰۶ نشان می‌دهد که در نظر آزمودنی پدر به ندرت رفتارهای مثبت با فرزند خود داشته، درحالی‌که نمرات بالاتر از ۲۱۲ حاکی از تصویر پدری است که در تعامل مثبت با فرزند خود بوده است. آلفای کرونباخ مقیاس پدری در فرم فارسی ۰/۹۶ به دست آمد و این مقدار برای خرده مقیاس پاسخ‌دهی عاطفی مثبت و نقش اخلاقی ۰/۹۶، برای حضور مثبت پدر ۰/۸۵، تأمین‌کنندگی ۰/۶۷ و برای حضور منفی پدر ۰/۷۹ است (فامینی، ۱۳۹۱). در این پژوهش، آلفای کرونباخ مجموع مقیاس ۰/۸۳ به دست آمد.

پرسشنامه روان‌شناختی قدرت ایگو^۱ (PIES): پرسشنامه قدرت ایگو برای ارزیابی توانمندی‌های ایگو توسط استروم و همکاران در سال ۱۹۹۷ ساخته شده است. این پرسشنامه ۸ نقطه قدرت ایگو که شامل: امید، خواسته، هدف، شایستگی، وفاداری، عشق، مراقبت و خرد هستند را می‌سنجد و دارای ۶۴ سؤال است. عبارات پرسشنامه بر روی یک مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت به صورت کاملاً با من مطابق است نمره ۵، کمی با من مطابق است نمره ۴، نظری ندارم نمره ۳، کمی با من مطابق نیست نمره ۲ و اصلاً با من مطابق نیست نمره ۱ نمره‌گذاری شده است. شیوه پاسخ‌دهی سؤالات معکوس به صورت برعکس انجام می‌شود. بالاترین نمره‌ای که فرد می‌تواند اخذ نماید ۳۰۰ و پایین‌ترین نمره ۶۰ است. نمره بالا در این آزمون به معنی سطح بالای قدرت ایگو است. نمره فرد در این پرسشنامه از حاصل جمع نمره فرد در سؤالات به دست می‌آید. آن تا روایی صوری، محتوا و سازه این پرسشنامه را مورد تأیید قرار دادند و همچنین برای بررسی پایایی آن از روش محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، آن را ۰/۶۸ گزارش کردند. الطافی این پرسشنامه را به فارسی برگردانده و در ایران هنجاریابی کرده است، اعتبار این آزمون را از طریق آلفای کرونباخ

در نمونه ایرانی ۰/۹۱ و پایایی آن را نیز با روش دو نیمه سازی ۰/۷۷ گزارش کرد. در این پژوهش پایایی آزمون ۰/۸۳ محاسبه شد.

یافته‌ها

از نظر جمعیت شناختی از بین ۱۹۰ شرکت‌کننده، ۱۵۹ نفر دختر و ۳۱ نفر پسر و از کل تعداد شرکت‌کنندگان ۱۳۰ دانشجوی کارشناسی، ۴۸ دانشجوی کارشناسی‌ارشد و ۱۲ دانشجوی دکتری در پژوهش حضور داشتند. در جدول ۱ آمار توصیفی متغیرهای پژوهش گزارش شده است.

جدول ۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

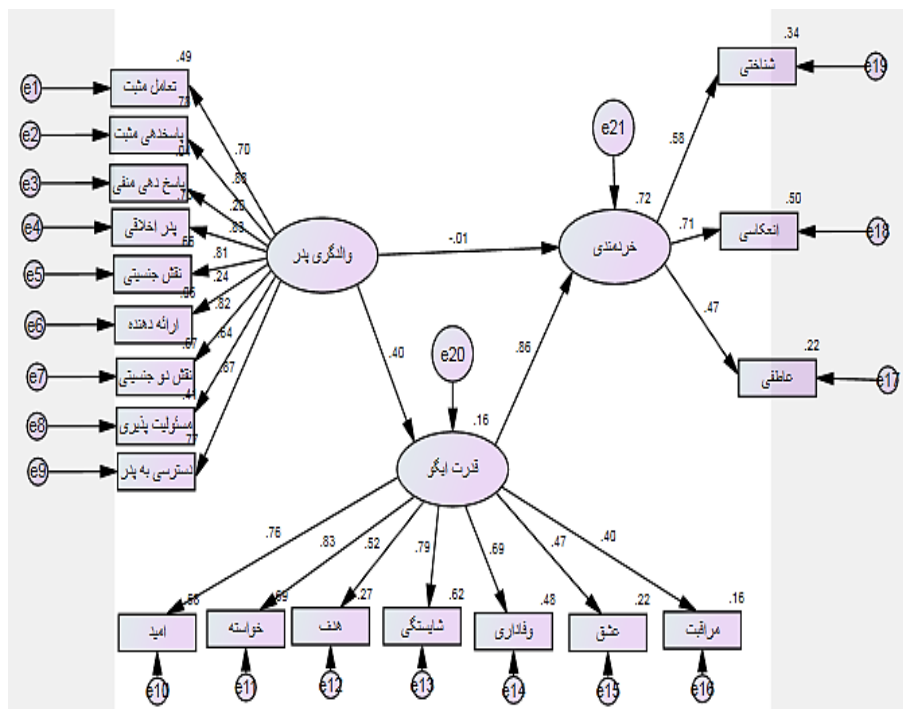
متغیر	بعد	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
پذیری‌گرایی	تعامل مثبت	190	00/5	00/56	6684/14	49464/5
	پاسخ‌دهی مثبت	190	00/13	00/50	4211/36	94902/7
	پاسخ‌دهی منفی	190	00/12	00/27	6579/19	00155/3
	پدر اخلاقی	190	00/3	00/15	2368/10	84553/2
	نقش جنسی	190	00/10	00/30	0263/21	53581/3
	ارائه‌دهنده خوب	190	00/6	00/33	6579/12	78579/2
	نقش دو جنسیتی	190	00/8	00/27	0421/18	60897/3
	مسئولیت‌پذیری	190	00/6	00/29	1684/15	31106/4
	دسترسی به پدر	190	00/3	00/15	3947/10	05279/3
قدرت‌آزمایی	امید	190	00/12	00/40	8158/28	43385/5
	خواسته	190	00/18	00/40	0263/29	38303/4
	هدف	190	00/15	00/82	3579/30	23296/7
	شایستگی	190	00/12	00/40	7579/28	52206/4
	وفاداری	190	00/17	00/40	6211/30	48437/4
	عشق	190	00/16	00/34	5842/24	00539/4
	مراقبت	190	00/12	00/66	6158/29	29098/5
	خرد	190	00/14	00/35	8211/24	47445/4
پنداری	شناختی	190	00/28	00/70	3105/50	45735/7
	انعکاسی	190	00/19	00/60	9211/38	54485/6
	عاطفی	190	00/20	00/58	9474/42	16419/6

جدول ۲. ضرایب همبستگی پیرسون بین ابعاد پذیری کردن، توانمندی ایگو و خردمندی

بعد	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1 تعامل مثبت	1																			
2 پاسخ‌دهی مثبت	.598**	1																		
3 پاسخ‌دهی منفی	.142	.232**	1																	
4 پدرا اخلاقی	.581**	.756**	.119	1																
5 نقش جنسی	.476**	.765**	.200**	.642**	1															
6 ارائه دهنده خوب	.202**	.116	.097	.198*	.151*	1														
7 نقش دوچستی	.631**	.698**	.095	.716**	.648**	.300**	1													
8 مسئولیت‌پذیری	.598**	.486**	.003	.582**	.448**	.419**	.598**	1												
9 دسترسی به پدرا	.611**	.776**	.172*	.704**	.760**	.216**	.700**	.565**	1											
10 امید	.264**	.351**	.333**	.272**	.236**	.101	.245**	.184*	.267**	1										
11 خواسته	.195**	.359**	.378**	.228**	.314**	.048	.233**	.135	.281**	.634**	1									
12 هدف	.130	.226**	.279**	.155*	.155*	.107	.144*	.138	.104	.409**	.469**	1								
13 شناسایی	.257**	.369**	.341**	.267**	.259**	.013	.292**	.145*	.247**	.674**	.667**	.408**	1							
14 وفاداری	.127	.275**	.357**	.256**	.295**	.004	.142	.004	.267**	.555**	.500**	.508**	.356**	1						
15 عشق	.063	.139	.299**	.021	.082	.124	.003	.076	.035	.370**	.370**	.320**	.311**	.438**	1					
16 مراقبت	.151*	.232**	.246**	.150*	.165*	.089	.085	.013	.120	.307**	.307**	.179*	.256**	.399**	.284**	1				
17 خرد	.190**	.309**	.264**	.185*	.279**	.001	.194**	.063	.225**	.663**	.663**	.612**	.323**	.541**	.268**	.293	1			
18 شناختی	.140	.149*	.564**	.047	.101	.075	.116	.007	.162*	.444**	.444**	.395**	.210**	.495**	.410**	.250**	.409**	1		
19 انعکاسی	.111	.299**	.678**	.242**	.272**	.074	.097	.038	.232**	.529**	.529**	.430**	.267**	.411**	.309**	.260**	.502**	.373**	1	
20 عاطفی	.130	.238**	.363**	.124	.078	.039	.035	.002	.145*	.231**	.231**	.237**	.114	.241**	.313**	.274**	.274**	.274**	.390**	1

** P<.01 * P<.05

به‌منظور بررسی فرضیه‌های پژوهش از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. کلیه محاسبات مدل ساختاری با استفاده از نرم‌افزار AMOS-24 انجام شد. همچنین روش برآورد پارامترها عبارت از روش بیشینه درست‌نمایی بود. در شکل ۱ مدل ساختاری مفروض شده توسط محققان مورد بررسی قرار گرفت. در این مدل ساختاری متغیر مکنون والدگری ادراک‌شده پدر به‌عنوان متغیر پیش‌بین برونزاد، متغیر مکنون قدرت ایگو به‌عنوان متغیر میانجی و خردمندی به‌عنوان متغیر ملاک درونزاد در نظر گرفته شد.

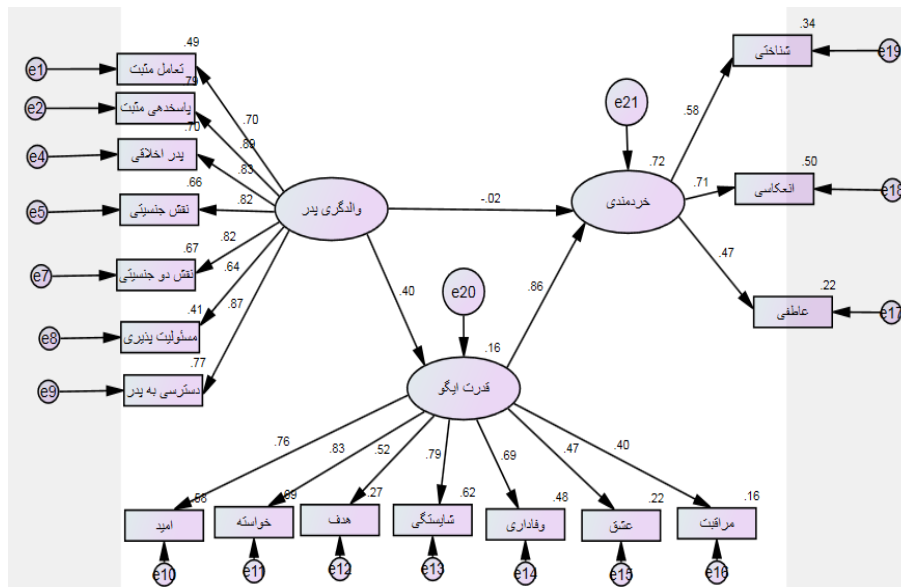
شکل ۱. مدل ساختاری مفروض شده توسط محققان

قبل از بررسی ضرایب مسیر و تفسیر نتایج باید از برازش مدل با داده‌ها اطمینان حاصل کرد. در جدول ۳ شاخص‌های برازش مدل مفروضه با داده‌ها گزارش شده است.

جدول ۳. شاخص‌های برازش مدل ساختاری مفروضه

تفسیر	ملاک	میزان	شاخص برازش	
-	-	۵۱۳/۶ درجه آزادی ۱۴۹	χ^2	مطلق
عدم برازش	بیشتر از ۰/۰۵	۰/۰۰۱	p value	
عدم برازش	کوچک‌تر از ۳	۳,۴۴	خی دو نسبی	
عدم برازش	بیش از ۰/۹۰	۰/۷۹	شاخص نیکویی برازش (GFI)	تطبیقی
عدم برازش	بیش از ۰/۹۰	۰/۷۸	شاخص توکر- لویس (TLI)	
عدم برازش	بیش از ۰/۹۰	۰/۸۰	شاخص برازش تطبیقی (CFI)	مقتصد
عدم برازش	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۷۷	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	
عدم برازش	بزرگ‌تر از ۰/۹۰	۰/۷۴	شاخص برازش هنجار شده (NFI)	

با توجه به مقادیر شاخص برازش به دست آمده در جدول ۳ مشخص است که همه شاخص‌های برازش از مقدار قابل قبول برای برازش فاصله دارند. به این خاطر باید مدل مفروضه شده تعدیل داده شود. نگاهی به مقادیر رگرسیون استاندارد گزارش شده در شکل ۱ نشان می‌دهد که بار عاملی نشانگر پاسخ‌دهی منفی برای عامل والدگری پدر برابر با ۰/۲۸ است، همچنین مقدار بار عاملی نشانگر ارائه‌دهنده خوب نیز برابر با ۰/۲۴ است. این مقادیر بار عاملی برای یک نشانگر معمولاً عددی بسیار پایین تلقی می‌شوند؛ بنابراین با حذف این نشانگرها مدل تعدیل یافته در شکل ۲ به دست آمد.

شکل ۲. مدل ساختاری تعدیل یافته

قبل از بررسی ضرایب مسیر و تفسیر نتایج باید از برازش مدل با داده‌ها اطمینان حاصل کرد. در جدول ۳ شاخص‌های برازش مدل مفروضه با داده‌ها گزارش شده است.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل ساختاری مفروضه

تفسیر	ملاک	میزان	شاخص برازش	
-	-	۳۰۰/۶ درجه آزادی ۱۱۶	χ^2	مطلق
عدم برازش	بیشتر از ۰/۰۵	۰/۰۰۱	p value	
قابل قبول	کوچک‌تر از ۳	۲/۵۸	خی دو نسبی	
قابل قبول	بیش از ۰/۹۰	۰/۹۱	شاخص نیکویی برازش (GFI)	تطبیقی
قابل قبول	بیش از ۰/۹۰	۰/۷۸	شاخص توکر-لویس (TLI)	
برازش مطلوب	بیش از ۰/۹۰	۰/۹۲	شاخص برازش تطبیقی (CFI)	مقتصد
قابل قبول	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۷۷	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	
برازش مطلوب	بزرگ‌تر از ۰/۹۰	۰/۹۲	شاخص برازش هنجار شده (NFI)	

بررسی شاخص‌های برآزش مدل تعدیل‌یافته گویای این است که با حذف دو نشانگر پاسخ‌دهی منفی پدر و ارائه‌دهنده خوب به علت پایین بودن بارهای عاملی مدل ساختاری تعدیل‌یافته از برآزش مناسبی برخوردار است؛ بنابراین می‌توان نتایج به‌دست‌آمده از این مدل ساختاری تعدیل‌یافته را تفسیر کرد. با توجه به شکل ۲ مشخص است که دو متغیر والد گری پدر و قدرت ایگو ۷۲ درصد از واریانس خردمندی را تعیین می‌کنند که مقدار قابل ملاحظه‌ای محسوب می‌شود.

در جدول ۵ ضرایب رگرسیون و بارهای عامل برآورد شده مدل تعدیل‌یافته تحقیق گزارش شده است. با توجه به نتایج گزارش شده در جدول ۵ مشخص است که اندازه ضریب رگرسیون استاندارد مستقیم بین متغیر مکنون والدگری پدر با قدرت ایگو برابر با ۰/۴۰ است ($P < .01$). این یافته گویای این است که والدگری پدر تأثیر قدرتمند و معنی‌داری بر قدرت ایگو دارد.

جدول ۵. ضرایب رگرسیون استاندارد و غیر استاندارد مدل ساختاری تعدیل‌یافته

P	ضریب رگرسیون استاندارد	T	انحراف معیار	ضریب رگرسیون غیر استاندارد			
001/0	400.	4.756	091.	434.	قدرت ایگو	<---	والدگری پدر
001/0	859.	6.465	139.	899.	خردمندی	<---	قدرت ایگو
815/0	019-	234-	092.	022-	خردمندی	<---	والدگری پدر
001/0	764.			1.000	امید	<---	قدرت ایگو
۰/۰۰۱	790.	10.963	078.	861.	شایستگی	<---	قدرت ایگو
۰/۰۰۱	875.	11.304	062.	861.	دسترسی به پدر	<---	قدرت ایگو
۰/۰۰۱	638.	8.367	086.	718.	مسئولیت پذیری	<---	قدرت ایگو
۰/۰۰۱	815.	10.584	071.	752.	نقش	<---	قدرت ایگو

P	ضریب رگرسیون استاندارد	T	انحراف معیار	ضریب رگرسیون غیر استاندارد			
					جنسیتی		
۰/۰۰۱	835.	10.821	057.	620.	پدر اخلاقی	<---	قدرت ایگو
۰/۰۰۱	887.	11.444	161.	1.840	پاسخ‌دهی مثبت	<---	قدرت ایگو
001/0	697.			1.000	تعامل مثبت	<---	قدرت ایگو
001/0	583.			1.000	شناختی	<---	خردمندی
۰/۰۰۱	.708	6.586	162.	1.067	انعکاسی	<---	خردمندی
۰/۰۰۱	.468	5.027	132.	663.	عاطفی	<---	خردمندی
۰/۰۰۱	.518	6.923	130.	902.	هدف	<---	قدرت ایگو
۰/۰۰۱	.829	11.527	076.	875.	خواسته	<---	قدرت ایگو
۰/۰۰۱	.470	6.252	073.	453.	عشق	<---	قدرت ایگو
۰/۰۰۱	.692	9.461	079.	747.	وفاداری	<---	قدرت ایگو
۰/۰۰۱	.403	5.318	096.	513.	مراقبت	<---	قدرت ایگو
۰/۰۰۱	.820	10.638	.073	.772	نقش جنسیتی	<---	والدگری پدر

همچنین با توجه به یافته‌های گزارش شده در جدول ۵ مشخص است که اندازه ضریب استاندارد رگرسیون قدرت ایگو بر خردمندی برابر با ۰/۸۵ است ($P < .01$). این یافته گویای این است که قدرت ایگو تأثیر بسیار قدرتمندی بر خردمندی دارد. نکته مهمی که در این تحلیل به دست آمد این بود که متغیر والدگری پدر تأثیر مستقیم معنی‌داری بر خردمندی نداشت؛ چراکه اندازه ضریب رگرسیون استاندارد والدگری پدر بر خردمندی برابر با ۰/۰۱۹- بود که از نظر آماری معنی‌دار نبود. این یافته دال بر این است که والدگری پدر تأثیر قدرتمندی بر خردمندی ندارد. اینکه آیا این تأثیر به صورت غیرمستقیم است یا نه از طریق آزمون بوت استرپینگ استفاده شد. در واقع آزمون بوت استرپینگ به منظور بررسی نقش میانجی یک متغیر در مدل ساختاری مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در جدول ۶ نتیجه آزمون بوت استرپینگ برای بررسی نقش میانجی متغیر قدرت ایگو در ارتباط بین والدگری پدر با خردمندی استفاده شده است.

جدول ۶: آزمون بوت استرپینگ برای بررسی نقش میانجی متغیر قدرت ایگو در ارتباط بین والدگری پدر با خردمندی

اثر	ضریب	بازه اطمینان ۹۵ درصدی	سطح معناداری
غیرمستقیم	۰/۳۲	(۰/۱۷۹ و ۰/۰۲۸)	۰/۰۱

با توجه به نتیجه گزارش شده در جدول ۶ مشخص است که اندازه ضریب تأثیر استاندارد غیرمستقیم برابر با ۰/۳۲ است که این مقدار در سطح ($P < 0.01$) معنادار هستند. این نتیجه به وضوح گویای این است که فرضیه پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد؛ یعنی قدرت ایگو نقش میانجی معنی‌داری در ارتباط بین والدگری پدر با خردمندی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی پیش‌بینی خردمندی بر اساس ادراک از والدگری پدر و با نقش واسطه‌ای توانمندی ایگو در دانشجویان بود. نتایج پژوهش نشان داد قدرت ایگو نقش میانجی معنی‌داری در ارتباط بین ادراک از والدگری پدر و خردمندی در دانشجویان دارد. به این معنا که والدگری پدر با نقش میانجی توانمندی ایگو، نقش مهمی در خردمندی فرزندان دارد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت پدران اولین بار به رابطه وهمی و خیالی کودک با مادر خاتمه می‌دهند و لذت‌جویی او را محدود می‌کنند (امیدوار طهرانی و خانی، ۱۳۹۴)؛ به دنبال آن، فعالیت ایگو به‌عنوان جایگاه هوش و خردمندی (کوری، ۱۳۸۵) شروع می‌شود. رابطه شفاف و مثبت پدر با فرزند توانمندی ایگوی آن‌ها را افزایش می‌دهد (لاسر و اسنری، ۱۹۸۹) تا آن‌ها طبق اصل واقعیت به شیوه حل مسئله و تابع فرایندهای عقلانی عمل کنند (شفیع‌آبادی و ناصری، ۱۳۹۹). به‌بیان‌دیگر، فراوانی کافی و سلامت حضور پدر

زمینه را برای واقعیت‌آزمایی (گرینسپن، ۱۹۹۴؛ کابانیس و همکاران، ۲۰۱۳)، سازگاری روان‌شناختی و رشد شناختی، عاطفی و اجتماعی (لیدی، همکاران، ۲۰۱۱) و عزت‌نفس (دیک و برنسون، ۲۰۰۴) فرزندان فراهم می‌کند. در تبیین چرایی توانمند شدن ایگو با حضور مثبت پدر همچنین می‌توان گفت، پدر فرزند را وارد اجتماع می‌کند و با ناکام کردن فریبکاری و انزوای او (تسمان، ۱۹۹۴)، زمینه را برای مواجهه‌شدن با واقعیت جامعه مهیا می‌سازد، ترس‌های عینی و اضطراب‌های کودک را رفع می‌کند، فرایند فردیت خواهی و عزت‌نفس بزرگ‌سالی او را تسهیل می‌کند و به او می‌فهماند هرچند خواسته‌ها نامحدود هستند، منابع محدود هستند. این یافته با یافته‌های کوهات (۱۹۷۷)، دیک و برونسون (۲۰۰۵)، کالیل، (۲۰۰۵)، امیدوار طهرانی، خانی، (۱۳۹۴)، بی‌دیو، (۱۹۸۸)، دینر، (۲۰۰۲)، لیدی و همکاران، (۲۰۱۱)، بلوچ (۱۹۶۹) و دموز (۱۹۹۴) همسو است.

پرواضح است، مؤلفه‌های خردمندی با مؤلفه‌های توانمندی ایگو همپوشانی دارند و خرد یکی از خرده‌مقیاس‌های توانمندی ایگو برشمرده می‌شود (استروم و همکاران، ۱۹۹۷). بر همین اساس، یکی از دلایل تأثیر ایگوی توانمند بر خردمندی این است که شخصیت تحت نفوذ فرامین ایگو، از نظر شناختی، عاطفی و رفتاری با کفایت عمل می‌کند و قدرت انعطاف‌پذیری در استفاده از مکانیسم‌های دفاعی را به ارمغان می‌آورد (عینی و نریمانی، ۱۳۹۸). این موارد با ابعاد شناختی، عاطفی و تأملی خردمندی همسو و هم‌پایان^۱ هستند؛ به عبارت دیگر، با توانمندی ایگو، فرد خردمندانه عمل می‌کند و از مکانیسم‌های دفاعی پخته‌تر و بالغانه‌تری استفاده می‌کند. این یافته همسو با پژوهش گروسمن (۲۰۱۷)، مرلین و همکاران (۲۰۲۰)؛ سماواتیان و همکاران (۱۴۰۰)؛ حسینی کلائی و اسدی (۱۳۹۹)، کاظمیان و کریمی (۱۳۹۷)؛ تسمان (۱۹۹۴) است.

با توجه به اهمیتی که خردمندی در کیفیت زندگی افراد دارد؛ ضروری است، متخصصان این حوزه در ارتقاء میزان خردمندی برنامه‌های مؤثری داشته باشند. پیشنهاد می‌شود ابتدا در خصوص گسترش فرهنگ روابط صحیح پدر- فرزند فراتر از نان‌آور

بودن خانواده برنامه‌های کاربردی به وجود بیاید. چراکه در اغلب فرهنگ‌ها به‌ویژه فرهنگ ایرانی، بیشتر نقش مادران در پرورش فرزندان مورد تأکید قرار می‌گیرند و نقش پدران در حاشیه تصور می‌شود. حال آنکه پژوهش حاضر نشان داد، حضور مثبت پدران با تقویت توانمندی ایگو در رشد خردمندی به‌عنوان یکی از فرایندهای متعالی ذهن فرزندان دارای نقش اساسی هستند. همچنین پیشنهاد می‌شود پروتکل‌های درمانی مؤثر در رابطه با بهبود و ارتقاء کیفیت روابط پدر- فرزند مورد استفاده درمان‌گران قرار گیرد. پژوهش حاضر همچون سایر پژوهش‌ها خالی از محدودیت نیست؛ نمونه مورد مطالعه در شهر تبریز و با استفاده از ابزار خودگزارشی انجام شده است که لازم است جهت تعمیم نتایج به فرهنگ‌های دیگر در سایر شهرها نیز مورد مطالعه قرار گیرد و همچنین می‌توان برای غنی کردن اطلاعات از پژوهش‌های کیفی و مصاحبه‌ها بهره برد.

منابع

- اسعدی، سمانه؛ امیری، شعله؛ مولوی، حسین. (۱۳۹۴). تحول خردمندی از نوجوانی تا سالمندی. مجله روان‌شناسی. ۱۹(۱)، ۳۷-۵۲
- امیدوار طهرانی، آسیه؛ خانی، محمدحسین. (۱۳۹۴). تحلیل کانونی رابطه بین والدگری پدر و استقلال عاطفی فرزند. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی. ۶(۲۲)، ۸۷-۱۰۴.
- بهمنی، مهسا؛ جهان بخشی، زهرا. (۱۳۹۹). اثربخشی برنامه مداخله‌ای بازی‌درمانی مبتنی بر رابطه والد-کودک بر بهبود کیفیت تعامل والد-کودک و کاهش پرخاشگری کودکان پیش‌دبستانی. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی. ۱۱(۴۴)، ۱۳۱-۱۵۶.
- پدارم‌نیا، سوده؛ یوسفی، زهرا. (۱۳۹۷). رابطه ابعاد خردمندی و راهبردهای مهار فکرِ مادران با علائم اختلالات رفتاری دختران. سلامت روان کودک. ۵(۲)، ۱۳۱-۱۴۱.
- پرویز، کوروش؛ آقامحمدیان شریانی، حمیدرضا؛ قنبری هاشم‌آبادی، بهرامعلی؛ دهقانی، محمد. (۱۳۹۵). رابطه توانمندی ایگو و فراشناخت در دانشجویان دختر و پسر. راهبردهای آموزش (راهبردهای آموزش در علوم پزشکی)، ۹(۲)، ۱۱۸-۱۲۶.
- توحیدیان، ملیحه؛ فرح بیجاری، اعظم؛ دهشیری، غلامرضا. (۱۳۹۹). نقش هوش اجتماعی و ذهن‌خوانی از طریق چشم و صدا در پیش‌بینی اضطراب اجتماعی بر اساس مدل کلارک و ولز. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی. ۱۰(۴۰)، ۹۷-۱۱۸.
- جوانی، زهرا؛ آقاجانی، طهمورث؛ شوقی، بهزاد. (۱۳۹۹). تأثیر خرد بر سلامت روان دانشجویان دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهر تهران. فصلنامه ایده‌های نوین روان‌شناسی. ۴(۸): ۱-۹.
- حسینی کلائی، سیده ساناز؛ اسدی، مسعود. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش والدگری موفق به مادران بر سازگاری عاطفی، تحصیلی و اجتماعی دختران نوجوان. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۱(۴۳)، ۸۹-۱۲۰.
- سماواتیان، حسین؛ کلانتری، مهرداد؛ اصلی پور، عادل؛ عابدی، احمد. (۱۴۰۰). اثربخشی درمان شناختی رفتاری والد - کودک بر مشکلات رفتاری هیجانی کودکان سوگ. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی.
- شولتز، دوان. (۱۳۸۶). نظریه‌های شخصیت. (ترجمه یوسف کریمی و همکاران). تهران: ارسباران.

- قربانی، رقیه؛ خرمایی، فرهاد. (۱۳۹۵). تبیین خردمندی بر اساس هوش موفق و خودکارآمدی مقابله. روان‌شناسی تحولی (روان‌شناسان ایرانی)، ۱۳(۴۹)، ۴۳-۵۵.
- قربانی، رقیه؛ و یوسفی، فرهاد. (۱۳۹۷). رابطه ساختاری خلاقیت و خردمندی در گروهی از دانشجویان دانشگاه شیراز. روان‌شناسی شناختی، ۶(۱)، ۵۸-۶۸.
- کاظمیان، سمیه؛ کریمی، مریم. (۱۳۹۷). رابطه هویت اجتماعی با کیفیت روابط والد فرزندی در بین دانش‌آموزان دختر دوره دوم دبیرستان: بررسی مقایسه‌ای نقش پدران و مادران. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۹(۳۴)، ۱۰۳-۱۱۸.
- کلانترهرمزی، آتوسا؛ کانی سانانی، اوین. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین نگرش نوجوانان نسبت به پدر و احساس تنهایی. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۶(۲۳)، ۴۵-۶۷.
- فلاح بنه کهل، معصومه؛ و مشتاق بیدختی، نهاله؛ و میراب زاده، آرش؛ دولتشاهی، بهروز. (۱۳۹۸). بررسی همبستگی ابعاد مختلف خشم با افسردگی زنان با میانجیگری روابط ایزه‌ای و توانمندی ایگو. مدیریت ارتقای سلامت، ۸(۳)، ۵۹-۶۷.
- عزیزی سعید، یاسر؛ کردنوقایی، رسول؛ عرفانی، نصراله. (۱۳۹۸). تأثیر دارایی‌های تحولی بر خرد با میانجی‌گری عزت‌نفس در دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه. پژوهشنامه روان‌شناسی مثبت. ۵(۲)، صفحه ۱-۱۶.
- عینی، ساناز؛ نریمانی، محمد. (۱۳۹۸). اثربخشی درمان مبتنی بر ذهنی سازی بر قدرت ایگو و مکانیسم‌های دفاعی در افراد مبتلا به اختلال شخصیت مرزی. علوم اعصاب شفای خاتم، ۷(۳)، ۱-۱۲.
- هومن، حیدرعلی. (۱۳۹۳). مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم‌افزار لیزرل (با اصلاحات). تهران: سمت.

Allgood, S. M, Beckert, T. E, Peterson, C. (2012). *The role of father involvement in the perceived psychological well-being of young daughters: A retrospective study*. North american journal of psychology, 14(1), 95-110.

Ardelt, M. (2003). *Empirical assessment of a three-dimensional wisdom scale*. Research on Aging, 25(2), 275-324.

Ardelt, M. (2004). *Wisdom as expert knowledge system: A critical review of a contemporary operationalization of an ancient concept*. Human development, 47, 257- 285.

- Bang, H. (2009). *The relationship of wisdom and ego-identity for Korean and American adolescents*. Oklahoma State University.
- Baltes, P. B, Staudinger, U. M, Maercker, A. Smith, J. (1995). *People nominated as wise: A comparative study of wisdom-related knowledge*. *Psychology and Aging*, 10(2), 155-166.
- Baydev, V. (1988). *Effect of parental separation and reentry in to union on the emotional well – being of children*, *Journal of marriage and family*, 50, 967 – 987.
- Cabaniss, D. L, Cherry, S, Douglas, C. J, Graver, R. L, & Schwartz, A. R. (2013). *Psychodynamic formulation*. John Wiley & Sons.
- Casiano, R. (2010). *The influence of father-daughter relationship quality on current romantic relationship quality in women*. The University of Oklahoma.
- Clemens, V. M. (1972). *Ego strength and defense mechanisms in male and female alcoholics*. Master of arts, Texas tech university.
- Davis, S. F, Bremer, S. A, Anderson, B. J, & Tramill, J. L. (1983). *The interrelationships of ego strength, self-esteem, death anxiety, and gender in undergraduate college students*. *The Journal of General Psychology*, 108(1), 55-59.
- Demos, J. (1994). *The changing faces of fatherhood: A new exploration in American family history*. In S. H. Cath, A. R. Gurwitt, J. M. Ross (Eds.), *Father and child: Developmental and clinical Perspectives* (pp.425-445). Psychology press.
- Dick, G. L. (2004). *The fatherhood scale*. *Research on social work practice*, 14(2), 80-92.
- Dick, G. L, & Bronson, D. (2005). *Adult men's self-esteem: The relationship with the father*. *Families in society*, 86(4), 580-588.
- Diener, M. L, Magelsdorf, S. C, Mchale, J, L, & Frosch, C. (2002). *Infants behavior – a strategies for emotion regulation with mother and father: Associations with emotional expression and attachment quality infancy*, *S*, 157 – 172.
- Diori, S, Handayani, E. (2017). *The contribution of perceived father involvement towards relational self- esteem in early adolescences*. *Advances in social science, Education and Humanities research*, 139, 41-46.
- Erikson, E. H. (1965). *Youth: Fidelity and diversity*. In Erikson, E. H. (ed.), *The Challenge of Youth*. Anchor Books, Garden City, NY, pp. 1–28
- Greene, J. A, Brown, S. C. (2009). *The wisdom development scale: Further validity investigations*. *INT'l. J. aging and human development*, 68(4), 289-320.
- Greenspan, S. I. (1994). *The second other: the role of the father in early personality formation and the dyadic- phallic phase of development*.

- In S. H. Cath, A. R. Gurwitt, J. M. Ross (Eds.), *Father and child: Developmental and clinical Perspectives* (pp.123-138). Psychology press.
- Grossmann, I. (2017). *Wisdom in context*. *Perspectives on Psychological Science*, 12(2), 233-257.
- Hawkins, A, Bradford, K. P, Palkovitz, R, Christiansen, CH. L, Day, D, Call, V. A. (2002). *The inventory of father involvement: A pilot study of a new measure of father involvement*. *The journal of men's studies*, 10(2), 183-196.
- Kalil, A, Tolman, R, Rosen, D, & Gruber, G. (2003). *Domestic Violence and Children's Behavior in Low-Income Families* (From The Effects of Intimate Partner Violence on Children, P 75-101, 2003, Robert A. Geffner, Robyn S. Igelman, and Jennifer Zellner, eds-See NCJ-202075).
- Lamb, M. E, & Lewis, C. (2004). *The development and significance of father-child relationships in two-parent families*.
- Lasser, V, & Snarey, J. (1989). *Ego development and perceptions of parent behavior in adolescent girls: A qualitative study of the transition from high school to college*. *Journal of Adolescent Research*, 4(3), 319-355.
- Madden, A. J. (2002). *An exploration of ego development and the suppression of anger in persons with borderline personality disorder as seen in art therapy: a case study* (Doctoral dissertation, Concordia University).
- Markstrom, C. A, Sabino, V. M, Turner, B. J, Berman, R. C. (1997). *The psychosocial inventory of ego strengths: development and validation of a new Eriksonisn Measure*. *Journal of youth and adolescence*, 26(6), 705- 732.
- Marlina, M, Badaruddin, B, Zuska, F, & Lubis, R. (2020). *The Implementation of Local Wisdom to Improve the Health and Quality of Life the Hypertension Family as a New Strategy for Early Prevention of Stroke*. *Global Journal of Health Science*, 12(2), 1-51.
- Sandberg, S, Agoff, C, & Fondevila, G. (2020). *Stories of the "good father": The role of fatherhood among incarcerated men in Mexico*. *Punishment & Society*, 1462474520969822.
- Singh. N, Anand, A. (2015). *Ego- strength and self- concept among adolescents: A study on gender differences*. *The international journal of indian psychology*, 3(8), 46- 54.
- Sharma, R. (2012). *Women participation in politics: National and global level*. *Golden Research Thoughts*, 1, 1-2.
- Sternberg, R. S. (1998). *A balance theory of wisdom*. *Review of general psychology*, 2(4), 347- 365.

- Shulman, S, & Seiffge-Krenke, I. (2015). *Fathers and adolescents: Developmental and clinical perspectives*. Routledge.
- Tessman, L. H. (1994). *A note on the father's contribution to the daughter's ways of loving and working*. In S. H. Cath, A. R. Gurwitt, J. M. Ross(Eds.), *Father and child: Developmental and clinical Perspectives* (pp.219- 238). Psychology press.
- Walsh, R, Reams, J. (2015). *Studies of Wisdom: A special issue of integral review*. *Integral Review*, 11(2), 1-6.